

Attentaatti aalloilla

Lordi Louis Mountbattenin salamurha Mullaghmoressa 1979
ja IRA-kuva suomalaisissa sanomalehdissä

Kalle Hazard

Kandidaatintutkielma

Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Maaliskuu 2026

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä

Kandidaatintutkielma

Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma, historia

Kalle Hazard

Attentaatti aalloilla. Lordi Louis Mountbattenin salamurha Mullaghmoressa 1979 ja

IRA-kuva suomalaisissa sanomalehdissä

Sivumäärät: 25

Tässä tutkielmassa tutkin sitä miten suomalaisissa päivälehdissä uutisoitiin IRA:n (Irlannin tasavaltalaisarmeija) lordi Louis Mountbatteniin kohdistuneesta salamurhasta 27.09.1979 ja miten salamurha sekä Pohjois-Irlannin konflikti laajemmin tarjoiltiin suomalaiselle lukijakunnalle. Analysoin tutkielmassani valtaosin *Iltä-Sanomia* ja *Helsingin Sanomia* sekä niiden uutisoinnissa käytettyä kieltä saadakseni mahdollisimman tarkan käsityksen siitä, missä valossa konfliktista uutisoitiin. Vertaan attentattia edeltävän ajan IRA ja Pohjois-Irlanti -uutisointia attentatin ympärillä tapahtuneeseen uutisointiin ja pyrin osin myös selvittämään missä ”sissin” ja ”terroristin” raja on suomalaisten päivälehtien diskurssissa sijainnut.

Tutkimusmetodinani lähiluku, jonka kautta voin keskittyä myös uutisoinnissa käytettyyn kieleen ja etenkin edellä mainitsemiäni termien käyttöön. Analysoin myös lehtien tapaa kehystää konflikti ja sitä, miten sen tarjoiltiin suomalaisille.

Tutkimissani aineistoissa IRA:han suhtauduttiin vaihtelevasti ymmärtäen ja tuomiten, mutta attentatin kohdalla näkyy selkeä tuomitsemisen aalto. Maailmalla oli käynnissä muitakin konflikteja, kuten Iranin islamilainen vallankumous sekä Israelin ja palestiinalaisjärjestön väliset kiistat, joiden tarkastelun myötä olen saanut perattua termien ”sissi” ja ”terroristi” käyttöä laajemmin ja paremmin kontekstoiden.

Avainsanat: IRA, lähiluku, Mountbatten, Pohjois-Irlanti, sanomalehdet, sissi, tasavaltalaisarmeija, terroristi

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
1.1	Attentaatti ja Pohjois-Irlannin konfliktin historiallinen tausta	4
1.2	Aikaisempi tutkimus, tutkimuskysymykset -metodit ja aineisto	6
2	IRA:n historiaa ja IRA-kuva suomalaisessa lehdistössä ennen attentaattia	9
2.1	Attentaattia edeltävä uutisointi	9
2.2	Uutisoinnin kehystäminen suomalaisille	11
3	Attentaatin uutisointi	15
3.1	Välittömät reaktiot	15
3.2	Mountbattenin hautajaiset	18
3.3	Sissi vai terroristi	20
4.	Yhteenveto	23
	Lähdeluettelo	24

1 Johdanto

1.1 Attentaatti ja Pohjois-Irlannin konfliktin historiallinen tausta

IRA:n pommi surmasi maanantaina Lordi Mountbattenin, hänen tyttärenpoikansa sekä nuoren irlantilaisen tuttavan Mullaghmoren kalastuskylän edustalla Irlannin luoteisrannikolla. Lordi Mountbatten oli vuotuisella kalastuslomallaan Mullaghmoressa, jonka lähistöllä hänellä oli sukulinna. Mukana olivat hänen tyttärensä ja vävynsä, lordi ja lady Brabourne sekä näiden nuoret kaksoispojat. Toinen heistä sai surmansa välittömästi. Lordi ja lady Brabourne ja toinen kaksoispojista olivat Slingon kaupungin keskussairaalan tehohoito-osastolla vaikeasti vammoittuneina.¹

Näin kirjoitti *Helsingin Sanomien* Lontoon kirjeenvaihtaja Erkki Arni *Helsingin Sanomiin* tapahtumien jälkeisenä päivänä 28.08.1979. Kalastusaluksen räjähdys Irlannin rannikolla 27. elokuuta 1979 vei hengen Britannian kuningasperheeseen kuuluneelta Lordi Louis Mountbattenilta.² Tapaus järkytti kansainvälistä yleisöä onnistuneen terrori-iskun osuessa kuningasperheeseen ja nosti Ison-Britannian ja Irlannin konfliktin jälleen otsikoihin. Järkytys oli valtaisa, sillä vain pari vuotta ennen tapahtumaa pidettiin IRA:ta käytännössä lyötynä ja kyvyttömänä suorittamaan itselleen asettamia tehtäviä.³ Myös suomalainen lehdistö seurasi tapahtumaa. Tässä tutkielmassa tarkastelen sitä, miten suomalaiset sanomalehdet uutisoivat Mountbattenin salamurhasta, IRA:sta ja sen toiminnasta laajemmin sekä millaisia näkökulmia ne toivat esiin IRA:n kampanjasta.

Maanantai 27.08.1979 oli Pohjois-Irlannin konfliktin verisimpiä päiviä, jolloin lordi Louis Mountbattenin lisäksi 18 brittisotilasta sai surmansa IRA:n pommi-iskuissa ja väijytyksessä Warrenpointissa. Brittien tappiot olivat korkeimmat siihen asti käydyn konfliktin aikana, joten symbolisen tappion lisäksi konkreettisia tappioita syntyi Brittein armeijalle kosolti.

Attentaatti oli osa Iso-Britannian asevoimien ja Irlannin tasavaltalaisarmeijan välistä konfliktia, joka kesti noin vuodesta 1969 vuoteen 1998.⁴

IRA eli the Irish Republican Army on 1919 perustettu sotilaallinen järjestö, jonka tavoitteena on Irlannin irtaantuminen Isosta-Britanniasta. Se on jatkoa vuonna 1913 perustetulle Irlannin vapaaehtoisille (Irish volunteers), jonka tavoite oli sama. IRA:n tavoite oli sotilaallisin toimin

---

¹ Erkki Arni, Otollinen kohde terroristeille, HS 28.08.1979.

² English 2016, 92.

³ Leahy 2020, 61–118.

⁴ The Good Friday Agreement- rauhansopimus solmittiin 1998. Vaikka IRA:sta irtaantuneet pienet solut jatkoivat joitain iskuja tämän jälkeen on tätä vuotta pidettävä konfliktin virallisena päättymisvuotena.

Englannin kruunun syrjäyttäminen ja tasavaltalaisen Irlannin perustaminen. Tätä tavoitetta ajoi politiikan tasolla myös IRA:n poliittinen siipi, Sinn Féin.⁵ IRA onnistui Irlannin itsenäisyssodan myötä taistelemaan Irlannille itsenäisyytensä. Rauhanneuvotteluiden tuloksena kuitenkin sovittiin, että Pohjois-Irlannissa sijaitsevat kuusi kreivikuntaa, eli niin kutsuttu Ulsterin alue, jäisi osaksi Iso-Britanniaa. Neuvottelujen tuloksena IRA jakautui kahtia, mikä johti Irlannin sisällissotaan 1922–1923. Olen päättänyt rajata IRA:n aikaisen historian läpikäynnin tähän, koska aiheesta itsessään saisi kirjoitettua kirjasarjan, eikä se varsinaisesti liity tutkimusaiheeseeni. Koen kuitenkin tärkeänä taustoittaa sitä hieman, koska ilman ymmärrystä IRA:n alkuaajoista, vaikkakin pintapuolista sellaista, ei voi ymmärtää miksi tilanne Pohjois-Irlannissa eskaloitui sellaiseksi kuin se oli.

Irlannin erottua Britannian kansainyhteisöstä 1949 käänsi IRA katseensa Pohjois-Irlannin suuntaan ja pyrki yhdistämään katolisen Irlannin pääosin protestanttisen Pohjois-Irlannin kanssa tässä kuitenkaan onnistumatta, sillä ilman Pohjois-Irlannin katolilaisten tukea oli tehtävä käytännössä mahdoton toteuttaa. Tilanne muuttui kertarysäyksellä, kun 1960-luvun lopulla pohjoisirlantilaiset katolilaiset alkoivat vaatimaan tasavertaisia kansalaisoikeuksia kokemansa syrjinnän vuoksi sekä Yhdysvaltojen kansalaisoikeusliikkeestä inspiroituneina.⁶ Katolilaiset olivat Pohjois-Irlannissa tällöin vähemmistö (n. 500 000), minkä lisäksi Pohjois-Irlannin poliisi (the Royal Ulster Constabulary tai RUC) koostui valtaosin protestanteista, joita asukkaista oli valtaosa (n. 1 000 000). Katolilaiset kokivat mielenosoitusten yhteydessä väkivaltaa, jolta poliisivoimat ei katolilaista vähemmistöä suojannut. Tämän seurauksena IRA aktivoitui Pohjois-Irlannissa ja alkoi valvomaan katolisia asuinalueita ja puolustamaan niitä kokemaansa miehitysjoukkoa vastaan. Britannian asevoimat saapuivat Pohjois-Irlantiin vuonna 1969 aloittaen operaatio Bannerin⁷. Operaatio kesti aina vuoteen 2007 saakka.

Seuraavaksi perustelen termin ”konflikti” käyttöä kuvatessani Pohjois-Irlannin kolme vuosikymmentä kestäneitä levottomuuksia. Mediatutkija Turo Uskali määrittelee sisällissodan käsitteen seuraavasti: ”Sisällissota on itsenäisen valtion hallinnon sekä maan poliittisten ryhmien välinen aseellinen konflikti, jossa kuolee suuri määrä ihmisiä.”⁸ Kyseisen määritelmän mukaan pohjoisirlantilaisen IRA:n ja Britannian kruunun välistä konfliktia (The Troubles)⁹

---

⁵ Irish Republican Army, Encyclopedia Britannica, sähköinen aineisto.

⁶ Pesu 2013, 6.

⁷ Britannian armeijan Pohjois-Irlannissa suorittama operaatio vuodesta 1969 vuoteen 2007.

⁸ Uskali 2007, 10–11.

⁹ Termillä ”The troubles” on kuvattu poliittisia levottomuuksia Irlannissa jo 1800-luvulta saakka. Tästä syystä The Troubles omaksuttiin myös Pohjois-Irlannin konfliktin nimeksi.

voisi hyvin kutsua sisällissodaksi. Kuitenkin sen luonteen vuoksi kutsun sitä tutkielmassani konfliktiksi, miksi sitä vakiintuneesti kutsutaan. Perustelen tätä sillä, että konflikti kattoi kaikkiaan Britannian neljästä maasta (Englanti, Skotlanti, Wales ja Pohjois-Irlanti) vain kaksi, Englannin ja Pohjois-Irlannin. Näistä Englannissa ei varsinaisesti käyty sotaa tai aktiivisia taistelutoimia vaan se oli pikemminkin yksittäisten iskujen kohde. Sodan tavoite ei myöskään ollut Britannian hallinnon kumoaminen itsessään vaan Pohjois-Irlannin irtaantuminen Isosta-Britanniasta eli separatistinen tavoite. Kyseessä oli siis pääosin yhtä Britannian osaa koskeva etnonationalistinen konflikti. Kenties konfliktia voisi kutsua Pohjois-Irlannin sisällissodaksi, mutta sen kutsuminen siksi olisi harhaanjohtavaa.

1.2 Aikaisempi tutkimus, tutkimuskysymykset -metodit ja aineisto

Tarkastelen tutkielmassa sitä, miten suomalainen lehdistö uutisoi kuningasperheeseen kuuluneen lordi Louis Mountbattenin surmanneesta pommiattentaatista ja miten lehdistö kehysti kyseisen iskun suorittanutta Irlannin tasavaltalaisarmeijaa (IRA) ja sen toimintaa. Olen päättänyt rajata varsinaisen tutkimuksen koskemaan aikaa 28.08.1979–28.09.1979. Tutkimuskysymys itsessään rajoittuu vain tähän kyseiseen iskuun ja iskua kuukauden ajan seuranneisiin uutisjuttuihin, joskin koen välttämättömäksi taustoittaa konfliktia myös Mountbattenin salamurhaa edeltäneiden iskujen ja kehityskulkujen avulla, jotta kokonaiskuva olisi lukijalle mahdollisimman selvä. Tutkimuskysymyksen laajentaminen tekisi kysymyksen käsittelystä kandidaattitutkielman raameissa mahdotonta. Olen valinnut lehdistä tässä tutkielmassa käsiteltäväksi *Helsingin Sanomat* ja *Ilta-Sanomat*, koska ne molemmat ovat päivälehtiä, joilla molemmilla oli tapahtuman aikaan kirjeenvaihtajat Lontoossa. Näin ollen tarkastelen päivälehtien, niin sanotun tavallisen uutismedian uutisointia, joka on tavoittanut suuren määrän suomalaisista leikkijälänsä. Aiheesta myös uutisoitiin molemmissa lehdissä runsaasti, joten aineiston määrä on sopiva kyseistä tutkimusta varten.

Kyseiset lehdet eivät profiloituneet poliittisesti kyseisen iskun aikaan, mutta kirjeenvaihtajien sijoituspaikan takia on tarkasteltava sitä, onko jutuissa brittihallintoa myötäilevää sisältöä. Osa lehtijutuista on myös karkeasti käännetty AFP:n, Reutersin, UPI:n, AP:n ja BBC:n juttujen pohjalta, joten englantilaisen mielipiteen suodattuminen suomalaiseen yhteiskunnalliseen keskusteluun näkyy niiden kautta. Kyseisen ajanjakson aikana myöskin Iranin vallankumous oli meneillään ja Lähi-Idässä tapahtuneiden aseellisten yhteenottojen myötä myös Palestiinan vapautusorganisaation, PLO:n aseellinen siipi Al-Fatah oli otsikoissa. Tämän myötä kykenen tarkastelemaan ja vertailemaan sitä, miten kahdesta vallankumouksellisesta organisaatiosta

uutisoitiin samanaikaisesti ja missä ”sissin” ja ”terroristin” raja on suomalaisen median diskurssissa mennyt.

Alkuperäislähteiden etsinnässä olen hyödyntänyt Kansallisarkiston digitoituja lehtiarkistoja 28.8.1979 – 28.9.1979 väliltä, joskin olen myös tehnyt yksittäisiä nostoja 28.8.1979 edeltävältä ajalta taustoittaakseni konfliktia ja salamurhaa sekä uutisointitapaa ennen Mountbattenin murhaa ja sen jälkeen. Olen tehnyt hakuja pääosin sanoilla ”Pohjois-Irlanti”, ”Mountbatten”, ”terroristi” ja ”sissi”, joskin olen myös kahlannut arkistoja läpi hakusanalla ”tasavaltaisarmeija”.

Tutkielman tutkimusmetodina toimii lähiluku. Lehdillä ei välttämättä ollut omaa, erillistä näkökulmaa konfliktiin, joten on ensiarvoisen tärkeää keskittyä kirjoitettujen juttujen sanavalintoihin ja kirjoittajien taustaan tai sijoituspaikkaan. Esimerkiksi sanavalinnat sanojen ”terroristi” ja ”sissi” välillä poikkeavat riippuen kirjoitetusta jutusta ja kirjoittajasta itsestään. Tämä vaikuttaa olennaisesti siihen, miten salamurha ja konflikti kokonaisuudessaan kehystettiin suomalaisille ja miten kehystäminen vääjäämättä vaikuttaa lukijoiden tulkintaan. Siis kiinnitän huomiota näiden sanojen käyttöön.

Erkki Karvonen lainaa Entmania (1993) selittäessään uutisoinnin tulkintakehikkojen ensinnäkin määrittelevän ongelmia, toiseksi diagnosoivan eli tunnistavan niitä syitä, jotka ongelmia luovat. Kolmanneksi ne vielä tekevät moraalisia arvostelmia ja neljänneksi ehdottavat parannuskeinoja. Kaiken kaikkiaan media etsii usein syytä tai syyllistä tapahtumalle tarjoten sitten mahdollisia ratkaisuja tai teitä kyseisistä ongelmista ulos.¹⁰

IRA:sta on tehty Suomessa melko vähän tutkimusta. Jukka Pesu on kirjoittanut pro gradu - tutkielman aiheesta *Uskonnollista fanatismia, luokkasotaa vai vapaustaistelua: Pohjois-Irlannin konfliktin kuva Suomen johtavassa vasemmisto- ja oikeistolehdistössä vuosina 1969–1973*. Suomessa tehdyt kirjat, jotka jotain IRA:sta kertovat, keskittyvät useimmiten Irlannin itsenäisyys sodan ajan tapahtumiin ja IRA:n alkuaikoihin eikä Pohjois-Irlannin konfliktissa vaikuttaneen väliaikaisen IRA:n (The Provisional IRA) kamppailuun. Käytän Pesun pro gradua hyödykseni oman tutkimukseni teossa, minkä lisäksi käytän pohjoisirlantilaisen historioitsijan, Richard Englishin teoksia *Does Terrorism Work?* (2016) sekä *Armed Struggle: The History of the IRA* (2003). Käytän myös walesilaisen tutkijan, Thomas Leahyn teosta *The Intelligence War Against the IRA* (2020). Muu tutkimuskirjallisuus, etenkin liittyen

---

¹⁰ Karvonen 2000, 82.

mediatutkimukseen, tukee kykyäni analysoida alkuperäislähteenä olevaa lehdistöä. Näistä pääosassa on Turo Uskalin teos *Ulkomaanuutisoinnin uusi maailma* (2007) sekä Pohjois-Irlannin konfliktin aikana *Helsingin Sanomien* Lontoon kirjeenvaihtajana olleen Erkki Arnin muistelmateos *Lontoolainen* (1991).

2 IRA:n historiaa ja IRA-kuva suomalaisessa lehdistössä ennen attentaattia

Britannian armeijan entinen sotilas arveli, että perusmuotoisessa kaupunkisodankäynnissä IRA:n väliaikaissiipi oli lyöty vuoteen 1975 mennessä ja pakotettu hajaantumaan pienempiin soluihin ja valikoidumpiin operaatioihin. Lisäksi Tommy McKearney¹¹ kertoi, että IRA:n tappiot kumuloituivat entistä suuremmiksi, mitä tutummaksi Belfastin kaupunki Britannian armeijan komentajille tuli. Hän lisäsi, että jatkuvat ratsiat ja tarkastuspisteiden runsas perustaminen johtivat parempaan käsitykseen kaupunkialueesta.¹²

Tässä käsittelyluvussa tarkastelen sitä, miten IRA:sta ja Pohjois-Irlannin konfliktista uutisoitiin yleisluontoisesti *Helsingin Sanomissa* ja *Ilta-Sanomissa*. Millaista kuvaa konfliktista luotiin suomalaisille ja miten se tarjoiltiin lukijoille. Luvun pääpaino on attentaattia edeltäneessä ajassa.

2.1 Attentaattia edeltävä uutisointi

Konfliktin alkamisvuodesta 1969 vuoteen 1972 IRA suunnitteli ja toteutti runsaasti iskuja ympäri Pohjois-Irlantia. Osa Belfastin ja Derry/Londonderryn¹³ kaupungeista julistettiin ”no-go” -alueiksi, joita IRA hallitsi eikä Britannian armeijalla tai Pohjois-Irlannin poliisilla ollut alueille asiaa. Yhteenotot olivat jokapäiväisiä ja IRA:n iskujen kohdistuessa virkavallan myötä valtaosin protestantteihin, perustettiin monia protestanttisia vapaaehtoisjoukkoja, jotka tekivät omia iskujaan katolista siviiliväestöä kohtaan.

Käännekohta Britannian hallinnon suhtautumisessa konfliktiin tapahtui perjantaina 21.07.1972. Kyseinen päivä kantaa nimeä ”Bloody Friday” ja se oli toistaiseksi laajin yksittäinen IRA:n toteuttama isku. Kyseisenä päivänä IRA räjäytti yhteensä 22 räjähdettä kohteenaan maan infrastruktuuri. Tästä huolimatta siviiliuhreilta ei vältytty ja pommitusten yhteydessä surmansa sai yhdeksän ihmistä, kun 130 loukkaantui, joista 77 oli naisia ja lapsia. Isku oli IRA:lle valtaisa PR-tappio ja johti välittömään vastaukseen. Samana iltana käynnistettiin operaatio Motorman. Noin 2000 brittisotilasta osallistui operaation myötä ratsioihin Pohjois-Irlannissa, joiden yhteydessä pidätettiin 58 henkilöä sekä takavarikoitiin räjähteitä ja

---

¹¹ IRA:n väliaikaissiiven entinen vapaaehtoinen.

¹² Leahy 2016, 81-107.

¹³ Kaupungin nimi on hallinnon ja protestanttien puheessa Londonderry, kun katolilaiset taas jättävät Lontoon nimestä pois.

patruunoita. Ratsiat johtivat tulitaisteluihin, joiden yhteydessä ainakin yksi IRA:n vapaaehtoinen sai surmansa. Ratsioiden yhteydessä myös IRA:n perustamat ”no-go”-alueet purettiin ja britit lisäsivät näkyvästi läsnäoloaan kaupungeissa. Operaation myötä IRA:n toiminta kaupungeissa rajoittui huomattavasti, mikä vaikeutti organisaation toimintaa Britannian asevoimien ja Pohjois-Irlannin poliisivoimien (RUC) ohjatessa runsaammin resurssejaan tiedusteluun ja erikoisyksiköiden käyttöön.¹⁴

Aseellisten yhteenottojen myötä IRA:n paikallisjohtajia surmattiin ja kiinniotetut paikallisjohtajat ”internoituin” eli vangittiin ilman oikeudenkäyntiä, mikä rampautti organisaatiota entisestään. Toisaalta internointilaki herätti myös sympatiaa IRA:ta kohtaan: ”Internointilaki herätti voimakasta keskustelua suomalaisissa lehdissä ja siihen liittyi myös kysymykset brittiarmeijan mahdollisesta puolueellisuudesta, internoitujen ihmisten todellisesta syyllisyydestä, sekä väitteet kiinniotettujen järjestelmällisestä kiduttamisesta ja summittaisesta omaisuuden tuhoamisesta ase-etsintöjen yhteydessä.”¹⁵ Tämä loi osaltaan käsityksen siitä, että organisaatio olisi saatu kuristusotteeseen. Organisaatio pirstaloituikin pienempiin soluihin keskusjohdon kuolemien ja pidätysten johdosta. Viimeistään 1975 solmittu hetkellinen tulitauko ja sen myötä iskujen vähenevän määrän tulkittiin kertovan organisaation uupumuksesta ja valmiudesta siirtyä ajamaan tavoitteitaan pääosin poliittisesti.

Todellisuudessa IRA järjestäytyi uudelleen ja täydensi asevarastojaan. Tämän perusteella lie-nee hyväksyttävää ajatella, että Britannian hallinto tulkitsi IRA:n jossain määrin ”vain” kapitaliikkeeksi ottamatta huomioon republikaanien¹⁶ suhtautumista konfliktiin eksistentiaalisena kysymyksenä itsemääräämisoikeuteen ja suvereniteettiin. Tämä huomattiin viimeistään Mountbattenin murhan ja Warrenpointin iskujen yhteydessä. IRA:n uusi järjestäytyminen ja aseistautuminen pantiin myös Suomessa merkille. *Ilta-Sanomat* uutisoi 18.02.1978:

[...] Pelottavinta on, että provot¹⁷ ovat saaneet haltuunsa runsaasti uusia ja entistä tehokkaampia aseita. Uuden aseistautumisen myötä terroristit pyrkivät muuttamaan kansainvälisoikeudellista asemaansa. Tähän antaa mahdollisuudet sodan humanitäärisiä lakeja koskevan Geneven sopimuksen viimevuotinen muutos.¹⁸

---

¹⁴ Leahy 2016, 81–107.

¹⁵ Pesu 2013, 51.

¹⁶ Nimityksellä tarkoitetaan tässä yhteydessä pohjoisirlantilaisia tasavaltalaisia. Termi tulee ymmärtää suhteessa monarkiaan.

¹⁷ Nimitys väliaikaisen IRA:n (the Provisional IRA) sotilaille.

¹⁸ Jaakko Tahkolahti, ”IRA iskee jälleen”, *Ilta-Sanomat* 18.02.1978.

Muutoksella viitataan vuoden 1977 Geneven sopimuksen lisäykseen, jossa todettiin oikeuteksi taistella miehittävää kolonialistista valtaa tai rassistista hallintojärjestelmää vastaan.¹⁹ Irlantilaistaustaisten yhdysvaltalaisien IRA-sympatiat olivat tiedossa, mutta uutena lisäyksenä suomalaiseseen uutisointiin tuli eri sissijärjestöjen harjoittama yhteistyö:

Viime joulukuussa belgialaiset tullimiehet paljastivat, että provoilla on uusia suhteita. Antwerpenissä löydettiin Kyproksesta Dubliniin matkalla olleesta sähkömuuntajasta viisi tonnia aseita ja räjähdysaineita. Lasti sisälsi viisisataa kiloa uudenlaista muoviräjähdettä, panssaritorjunta-aseita, maamiinoja, neuvostoliittolaisia käsikranaatteja ja amerikkalaisia M60-konekivääreitä. Lähetys oli ilmeisesti tullut joltakin palestiinan sissijärjestöltä.²⁰

IRA sai tukea Palestiinan vapautusorganisaatio PLO:lta sekä sen aseelliselta siiveltä, Al-Fatahilta, joten Tahkolahti ei liene ollut ollut jutussaan hakoteillä. On syytä mainita, että PLO aseellisen siipensä lisäksi ei ollut ainoa taho, joka tuki IRA:ta ja Pohjois-Irlannin republikaanien pyrkimyksiä. Yhdysvaltain irlantilaistaustaiset, varsinkin Bostonissa, maahantoivat runsaasti yhdysvaltalaisia aseita, joista Armalite AR-18 muodostui melkein IRA:n aseellisen vastarinnan symboliksi. Libyan diktaattori Gaddafi tuki myös IRA:ta asetoimituksilla- ja lahjoituksilla sekä taloudellisesti.²¹

2.2 Uutisoinnin kehystäminen suomalaisille

Neljä ihmistä on viime viikkojen aikana saanut surmansa Pohjois-Irlannissa, kun Irlannin tasavaltalaisarmeijan vapaaehtoisiihi, provot, on tiukentanut toimintaansa englantilaisia rauhanturvaajia vastaan.²²

Lainaus on oiva esimerkki kehystämisestä (framing)²³, jolla luodaan lähtökohtaisesti tietynlainen kuva tapahtuneesta. Kun lukija näkee, että jokin taho on tiukentanut toimintaansa rauhanturvaajia vastaan, näyttäytyy tämä toimiaan tiukentanut taho huliganistiselta, jopa rauhaa vastustavalta taholta. Jos kyseisessä lainauksessa provoja oltaisiin nimitetty vapaustaistelijoiksi, jotka ovat tiukentaneet toimiaan miehitysjoukkoja vastaan, se olisi ehkä legitimoitunut toimia, jopa herättänyt sympatiaa lukijassaan. Huomioitavaa on, että kyseinen uutinen on kirjoitettu noin 1,5 vuotta ennen Mountbattenin salamurhaa eikä näin ollen peilaa reaktiota attentattiin. On myös ymmärrettävä, että Pohjois-Irlanti oli aikanaan ja on edelleenkin virallisesti osa Isoa-Britanniaa, joten englantilaisjoukkojen kutsuminen miehitysjoukoiksi olisi ollut reilusti

¹⁹ ICRC; International committee of the Red Cross, 1977.

²⁰ Jaakko Tahkolahti, ”IRA iskee jälleen”, Ilta-Sanomat 18.02.1978.

²¹ Irlannin kansallisarkisto, Reference code 2014/32/1900, kesäkuu 1984.

²² Jaakko Tahkolahti, ”IRA iskee jälleen”, Ilta-Sanomat 18.02.1978.

²³ Karvonen 2000, 82.

politisoituneempi termi. Myöskään valtion armeijan läsnäoloa oman maansa rajojen sisäpuolella ei voi kutsua miehittämiseksi. Sen lisäksi IRA:n toimijoita kuvataan Irlannin tasavaltalaisarmeijan vapaaehtoisiihen provoiksi. Uutista hieman pidemmälle lukiessa tulee sana ”terroristi” kuitenkin nopeasti vastaan: ”Uuden aseistautumisen myötä terroristit pyrkivät muuttamaan kansainvälisoikeudellista asemaansa”²⁴.

Saman vuoden (1978) kesäkuun 21. päivä uutisoitiin *Ilta-Sanomissa* otsikolla: ”IRA:n Pommiryhmä hengiltä”.

Belfast (Reuter - UPI) Englantilaiset sotilaat surmasivat aikaisin tänä aamun(a) neljä Irlannin tasavaltalaisarmeijan IRA:n sissiksi epäiltyä miestä Ballysillainissa, noin viisi kilometriä Belfastista pohjoiseen.²⁵

Uutisen ingressissä käytetään sanaa ”sissi”, joka toistuu varsinaisessa uutistekstissä kolmesti. Tässä yhteydessä on syytä pohtia sanan ”sissi” käyttöä. Vaikuttaa siltä, että kun IRA koki tappioita, annettiin kuolleille toimijoille jonkinlaista arvoa tai kunniaa käytetyn sanan myötä? Tahkolahden jutussa, jonka otsikko on ”IRA iskee jälleen”, leimataan toimijat terroristeiksi, kun he ovat aiheuttaneet tappioita. Kesäkuun 1978 uutisen jälkeen ei *Ilta-Sanomissa* esiinny sanaa ”terroristi” Pohjois-Irlannin yhteydessä.

Helsingin Sanomissa uutisoidaan vuonna 1978 aika neutraalisti ja konfliktia yleisellä tasolla kuvaillen. Muistakaamme, että 1978 IRA:n ajateltiin olleen melkein lyöty ja näin ollen olevan selkeästi altavastajaan asemassa. Uutisoinnissa tuodaan esiin toistuvasti ”Pohjois-Irlannin heimojen välinen kamppailu”²⁶, jolla maalataan kuvaa siitä, että konfliktin osapuolina on vain katolilaiset ja protestantit ja juurisyiden lepäävän tässä vastakkainasettelussa. Britannian hallintoa ei tilanteessa auttanut Amnesty Internationalin paljastukset, joissa todettiin Pohjois-Irlannin poliisivoimien sekä Britannian armeijan kiduttaneen katolilaisia IRA:n toimijoiksi epäilemiään ihmisiä. Amnesty tutkimusryhmään kuuluneiden, 39 lääkärinlausuntoa tutkineen kahden tanskalaislääkärin mukaan kaksi epäiltyä saivat aivovaurioita pahoinpitelyiden seurauksena.²⁷ Ilmi tulleet pahoinpitelyt ja kidutukset olivat Britannialle todellinen piikki lihassa. *Helsingin Sanomissa* 12.03.1978 ilmestyneessä jutussa todetaankin IRA:n saavan ”osakseen lisääntyvää myötätuntoa syyttäessään englantilaisia raakuuksista vangittujen sisien kohtelussa”.²⁸ Uutisessa kerrotaan Englannin hallituksen olevan huolissaan IRA:n

²⁴ Jaakko Tahkolahti, ”IRA iskee jälleen”, *Ilta-Sanomien* 18.02.1978.

²⁵ ”IRA:n pommiryhmä hengiltä”, *Ilta-Sanomien* 21.06.1978.

²⁶ Erkki Arni, ”Ulster-kiista esillä”, *Helsingin Sanomien* 08.04.1978.

²⁷ ”Amnesty syyttää: Poliisi kiduttaa Pohjois-Irlannissa” *Helsingin Sanomien* 09.06.1978.

²⁸ ”Uusia todisteita Ulsterin kidutuksista”, *Helsingin Sanomien* 12.03.1978.

saamasta tuesta ja myötätunnosta Yhdysvaltain kongressissa ja Yhdysvaltain presidentin Jimmy Carteriin kohdistuvasta painostuksesta, jolla presidenttiä vaadittiin painostamaan Lontoota parantamaan vankien oloja ja epäiltyjen oikeusturvaa.²⁹ Tilanne kieltämättä saatiin vaikuttamaan siltä, kuin jo maassa makaavaa edelleen potkittaisiin päähän. IRA:n iskukyvyyn uskottiin laskeneen huomattavasti, minkä lisäksi ihmisiä oli internoitu ja väkivaltaisesti kuulusteltu. Yleinen mielipide näytti kallistuvan altavastajan puolelle, minkä seurauksena IRA:n toimijoita luonnehdittiin enenevässä määrin sisseiksi. Media kehystää narratiivia sopimaan yleiseen mielipiteeseen. Entmanin mukaan kehystämisen olemus on kuvatun todellisuuden elementtien suurentamisessa ja näkyväksi tekemisessä ja toisten elementtien kutistamisessa ja häivyttämisessä.³⁰ Toimittaja siis korostaa jotain ja jättää tekstistään jotain kokonaan pois. Eihän IRA:n suorittamat iskut ole sen vähempää terroristisia kuin aikaisemminkaan, mutta se jää tässä kohtaa kehysten ulkopuolelle.

Irlannin tasavaltalaisarmeijasta ja Pohjois-Irlannin konfliktista on kirjoitettu suomalaisessa lehdistössä runsaasti ennen Mountbattenin murhaa. Mountbattenin poliittis-historiallisen statuksen vuoksi on kuitenkin nähtävissä, että kaiken tasoinen ymmärrys tai sympatia IRA:ta kohtaan puuttui kyseisen murhan uutisoinnista täysin.

Mielenkiintoisemman tuosta rinnastuksesta tekee se, että *Ilta-Sanomat* uutisoi 02.04.1979 seuraavanlaisella otsikolla: IRA ja PLO yhteistyössä — Terrori uhkaa brittien vaalirauhaa.

Ilta-Sanomien Olli Virtanen raportoi Lontoosta Britannian vaalikauden aikaan luonnehtien Irlannin tasavaltalaisarmeijaa ja Palestiinan vapautusjärjestöä kuolettavaksi yhdistelmäksi, joka saattaa tehdä Englannin vaalikampanjasta verisemmän kuin koskaan aikaisemmin.³¹ Scotland Yard oli uutisen mukaan jäljittänyt libyalaisia räjähdysaineasiantuntijoita Pohjois-Irlantiin. Uutista edeltävänä perjantaina, 30.03.1979, sai englantilainen konservatiivipuolueeseen kuuluva poliitikko surmansa pommi-iskussa. Airey Neave, joka oli Pohjois-Irlannin asioita varjohallituksessa hoitava jäsen, menehtyi autoon asennetun räjähteen räjähtäessä ja iskusta vastuun otti INLA eli Irish National Liberation Army.³² INLA on IRA:sta haarautunut, pienempi järjestö, joka kuitenkin jakaa monet tavoitteensa IRA:n kanssa. Järjestöjen keskeisin ero on se, että INLA tavoittelee Irlannin yhdistämisen³³ jälkeen Irlannin sisäistä sosialistista

²⁹ ”Uusia todisteita Ulsterin kidutuksista”, *Helsingin Sanomat* 12.03.1978.

³⁰ Karvonen 2000, 82.

³¹ Olli Virtanen, ”Terrori uhkaa brittien vaalirauhaa” *Ilta-Sanomat* 02.04.1979.

³² Olli Virtanen, ”Terrori uhkaa brittien vaalirauhaa” *Ilta-Sanomat* 02.04.1979.

³³ Irlannin yhdistämisellä viitataan Pohjois-Irlannin sulauttamista Irlannin valtioon.

vallankumousta, kun IRA taas on ilmoittanut lopputavoitteekseen Irlannin yhdistämisen ja miehitysjoukkojen poiston Irlannin maaperältä.³⁴ *Ilta-Sanomilla* ei näytä olevan yhtenäistä linjaa uutisoidessaan näistä tapahtumista, vaan kirjoittajan asemapaikasta riippuen voidaan kyseisiä järjestöjä sekä niiden jäseniä luonnehtia sisseiksi tai terroristeiksi. *Ilta-Sanomien* Olli Virtasen ja *Helsingin Sanomien* Erkki Arnin asemapaikka oli Lontoo, joten lienee syytä uskoa englantilaisen mielipiteen pintautuvan heidän uutisissaan useammin ja selkeämmin, kuin Suomesta kirjoittavien toimittajien jutuissa. Rinnastin kaksi uutista, jotka sisälsivät maininnan palestiinalaisista ja kyseisiä uutisia erottaa se, että 30 kuollutta palestiinalaissaissiiä kuolivat toimiensa seurauksena Palestiinassa, kun taas Palestiina saapuu Eurooppaan tukemaan IRA:ta, siirtyy kehys ja heistä puhutaan terrorismin yhteydessä. Samaan havaintoon päätyi Pesu gradussaan:

Se miten esimerkiksi ”terroristeista” kirjoitetaan, on riippuvainen siitä ketä vastaan nämä ”terroristit” hyökkäävät ja kuinka läheisiä nämä ryhmittymät ovat sekä poliittisesti että ideologisesti tapahtumista uutisoivaan kirjoittajaan.³⁵

---

³⁴ English 2003, 42–181.

³⁵ Pesu 2013, 77.

3 Attentaatin uutisointi

Tässä luvussa sukellan syvemmin suomalaisen lehdistön uutisointiin attentaatista ja keskityn suurilta osin lehdistön tapaan kehystää tapahtuma. Miten attentaatti ja IRA laajemmin esiintyi lehdistössä ja millaisessa paketissa se tarjoiltiin suomalaisille? Entman jakaa tulkintakehikoiden tavan tulkita uutisointiä neljään osaan. Ensinnäkin ne määrittelevät ongelmia osoittamalla, mitä seuraamusten syynä oleva toimija tekee. Toiseksi kehikot tunnistavat ne voimat, jotka luovat ongelman. Kolmanneksi kehikot tekevät arvostelmia moraalisisella tasolla arvioiden kausaalisia toimijoita ja niiden aikaansaannoksia. Neljänneksi ne pyrkivät ehdottamaan parannuskeinoja ongelmiin oikeuttaen menettelytapoja ja ennustaen niiden todennäköisiä vaikutuksia.³⁶ ”Kausaalisuuden korostaminen on paikallaan: media todellakin etsii usein syytä tai syyllistä tapahtumalle.”³⁷

3.1 Välittömät reaktiot

Jotta voi paremmin ymmärtää tapahtuman merkityksen, täytyy ymmärtää minkälaista symboliarvoa murhattu Mountbatten kanto. Lordi Louis Mountbatten oli kuningasperheen kuuluva kahden maailmansodan veteraani, kuningatar Elisabet II pikkuserkku, Edinburghin herttuan eno ja Intian viimeinen varakuningas. Hän nautti arvostusta niin kotimaassaan, kuin kansainvälisestikin. Britannian kuningashuone on aina ollut IRA:n kohde. Käytännössähän pohjoisirlantilainen tasavaltalaisuus suurilta osin perustuu kruunun, eli miehittäjän, vastustamiseen. IRA:n sekä INLA:n (Irish National Liberation Army)³⁸ onnistuneet iskut englantilaisia poliitikkoja vastaan olivat jo todellisuutta, mutta kuningasperheen ajateltiin tietyin tavoin olevan koskemattomissa, mikä osoittautui kohtalokkaaksi virheolettamukseksi. Korkean statuksen henkilön salamurha osui juuri Britannian vaalien alkamisen aikaan, jolloin Margaret Thatcher hamusi ensimmäistä kauttaan pääministerinä. Ideologisiin kilpakumppaneihinsa halveksunnalla suhtautuva Thatcher vannoi kosta ja julisti sodan IRA:ta ja terrorismia vastaan, mikä johti konfliktin eskaloitumiseen niin Englannin kuin Pohjois-Irlannin maaperällä.

Lordi Louis Mountbatten surmattiin 27. elokuuta 1979. Uutinen oli valtava, koska IRA:n attentaattia edeltävät iskut eivät olleet osuneet Britannian kuningashuoneeseen. Uutiset iskusta ilmestyivät heti sitä seuraavana päivänä elokuun 28. 1979. *Ilta-Sanomien* uutisessa kuvaillaan

---

³⁶ Karvonen 2000, 82.

³⁷ Karvonen 2000, 82.

³⁸ IRA:sta irrallinen, mutta samansuuntainen vallankumouksellinen järjestö.

järkytystä suureksi ja kerrotaan brittien olevan raivoissaan IRA:lle.³⁹ *Helsingin Sanomien* ensimmäisen uutisen toimitti heidän Lontoon kirjeenvaihtajansa, Erkki Arni. *Helsingin Sanomien* uutinen otsikoi seuraavasti: ”Otollinen kohde terroristeille”. *Helsingin Sanomien* jutussa taustoitetaan iskua siihen asti saaduilla tiedoilla ja kerrotaan Mountbattenin lisäksi surmansa saaneista brittisotilasta, jotka kuolivat Warrenpointissa IRA:n väijytyksen yhteydessä. Samalla sivulla on Mountbattenia syväluotaavampi uutinen, jossa sukellaan Mountbattenin elämään ja saavutuksiin Britannian laivaston amiraalina ja Intian viimeisenä varakuninkaana.⁴⁰

Helsingin Sanomat ryhtyi oitis rakentamaan tapahtuneen ympärille selkeää poliittista kehystä eikä jäänyt ihmettelemään attentaattia yhtenä irrallisena tapahtumana. *Ilta-Sanomat* taas uutisoi ensimmäisessä uutisessaan Brittien olevan raivoissaan IRA:lle. Uutisessa kerrotaan elokuun 27. 1979. olleen konfliktin toistaiseksi verisin päivä, kun Mountbattenin attentaatin lisäksi Warrenpointin väijytyksessä kuolleiden brittisotilaiden lukumäärä oli noussut 19.⁴¹ Liennee mainittava, että *Ilta-Sanomien* ensimmäisessä uutisessa on vältetty, tietoisesti tai ei, kutsumasta IRA:n toimijoita terroristeiksi ja heitä luonnehditaankin ”sisseiksi”. Kummassakin lehdessä tilannetta seurataan Mountbattenin hautajaisiin saakka. Seuraavat uutiset ilmestyvät jo tuomitsevimmin otsikoin. *Helsingin Sanomat* ja *Ilta-Sanomat* otsikoivat kirjoituksensa ”Terrorin harha”⁴² sekä ”Terroristeista huippupalkkio”.⁴³ *Helsingin Sanomien* jutussa iskua pyritään taustoittamaan, mutta ennen kaikkea tuomitsemaan. Heti lehden toisella sivulla, päätoimittajien nimien alla lukeneessa jutussa, kuvaillaan iskua ”sokeaksi terrorismiksi” ja kerrotaan viranomaisten kuluneen vuoden aikana saavuttamista ”arvokkaista voitoista”. Samalla terroria kyseenalaistetaan taktiikkana ja kehoitetaan Englannin ja Irlannin viranomaisten tukemiseen väkivaltaa vastaan.⁴⁴ *Ilta-Sanomien* Lontoon kirjeenvaihtajan Olli Virtasen jutussa, ”Terroristeista huippupalkkio”, kerrotaan Irlannin poliisin tietävän maanantaisten terroristien nimet ja luvanneen 100 000 punnan palkkion näiden tavoittamiseksi. Mielenkiintoinen huomio *Ilta-Sanomien* juttua koskien on samalla sivulla aivan uutisen vieressä ilmestynyt toinen uutinen, jossa kerrotaan kolmenkymmenen palestiinalaississin kuolleen Israelin iskuissa. *Uuden Suomen* ensimmäisessä uutisessa lähestytään tapahtunutta *Helsingin Sanomien* tavoin ensin kuvailemalla tapahtunutta ja sitten kertomalla Mountbattenin ansioista ja

³⁹ ”Britit raivoissaan IRA:lle väijytyksessä kuoli 19 sotilasta”, *Ilta-Sanomat* 28.08.1979.

⁴⁰ Erkki Arni, ”Otollinen kohde terroristeille”, *Helsingin Sanomat* 28.08.1979.

⁴¹ ”Britit raivoissaan IRA:lle väijytyksessä kuoli 19 sotilasta”, *Ilta-Sanomat* 28.08.1979.

⁴² ”Terrorin harha”, *Helsingin Sanomat* 29.08.1979.

⁴³ Olli Virtanen, ”Terroristeista huippupalkkio”, *Ilta-Sanomat* 30.08.1979.

⁴⁴ ”Terrorin harha”, *Helsingin Sanomat* 29.08.1979.

henkilöhistoriasta. Ingressissä kerrotaan pommin olleen sissien asettama, kun jutussa myöhemmin kirjoitetaan ihmisten olleen järkyttyneitä Mountbattenin joutumisesta terroristien uhriksi.⁴⁵ Pesu on käsitellyt gradussaan Pohjois-Irlannin konfliktin kuvaa Suomen johtavissa oikeisto- ja vasemmistolehdistä, joihin oikeistoon kuului *Uusi Suomi*. Näin ollen uskon termien vaihtelevuuden kyseisessä lehdessä olleen tarkoitukseton. Pesu kertoo gradussaan *Uusi Suomen* tuominneen terrorismin molemmin puolin ja nimenomaan pitäneen brittien asevoimia rauhanturvaajina eikä konfliktin osapuolena. Hän lisää, että *Uusi Suomi* piti IRA:ta ennen kaikkea fanaattisena terroristijärjestönä, jonka tavoitteena on tilanteen kärjistäminen sietämättömäksi ja sitä kautta saavuttaa Irlannin yhdistäminen.⁴⁶

IRA:ta oltiin käsitelty suomalaisessa lehdistössä ennen attentaattia, mutta attentaatti ikään kuin räjäytti padon. Mountbattenin status kuninkaallisena ja toisen maailmansodan aikaiset sotilasansiot petasivat attentaatin käsittelylle kosolti palstatilaa. Konservatiivisen brittiläisen kansanlehden, *Daily Expressin* sivuilla sanottiin murhan olevan ”kuvottava loppu erään tämän vuosisadan suurimman miehen elämälle”.⁴⁷ Ensimmäiset uutiset oltiin kirjoitettu kasaan hätäisesti ja varmistuneita tietoja odotettiin seuraaville päiville.

Lukiessa uutisia attentaatista ei voi välttyä uutisilta, jotka koskevat muita maailmalla tapattavia konflikteja. Lehdissä käsitellään muun muassa Pohjois-Espanjan Baskimaalla käynnissä olevaa baskiseparatismia⁴⁸, Etiopian joukkojen ja Ogadenin alueen sissien yhteenottoja⁴⁹ tai Israelin iskuja Libanoniin⁵⁰, mitkä kaikki olivat samaan aikaan käynnissä. Uutiset Pohjois-Irlannista ja attentaatista pääsivät kuitenkin paalupaikalle Mountbattenin vuoksi. Mountbattenin kuoleman ja hautajaisten välisen viikon aikana uutisoidaan siitä suuremmin ja syväluotavammin kuin muista mainitsemistani ongelmista. Huomioitavaa on myös se, miten vähälle huomiolle parisenkymmentä surmattua brittisotilasta jäävät, vaikka heidän takiaan elokuun 27. 1979. oli konfliktin toistaiseksi verisin päivä. Valokeila näyttää olleen vahvasti kuolleessa kuninkaallisessa. Salamurhan shokkiarvohan oli valtaisa ja uutinen itsessään sensaatio, sillä ennen kyseistä päivää, jolloin Mountbatten salamurhattiin ja 18 brittisotilasta väijytettiin Warrenpointin väijytyksessä, oli IRA:n ajateltu olleen miltei lyöty. Iskun mittakaava tuli niin

---

⁴⁵ ”IRA sanoi Mountbattenin murhaa teloitukseksi”, *Uusi Suomi* 28.08.1979.

⁴⁶ Pesu 2013, 39.

⁴⁷ ”Britit raivoissaan IRA:lle väijytyksessä kuoli 19 sotilasta”, *Ilta-Sanomat* 28.08.1979.

⁴⁸ ”Poliiseja taas hengiltä baskimaassa”, *Ilta-Sanomat* 31.08.1979.

⁴⁹ ”Etiopian joukot väijytykseen Ogadenissa”, *Helsingin Sanomat* 06.09.1979.

⁵⁰ ”Kolmekymmentä sissiä kuollut Israelin iskuissa”, *Ilta-Sanomat* 30.08.1979.

briteille kuin kansainväliselle yhteisölle täytenä yllätyksenä. Tämä tulee ottaa huomioon, koska uutisoinnin voi olettaa ottaneen tilanteen yllätyksellisyyden vuoksi sensaatiomaisia piirteitä.

Uutisointi murhasta oli pitkälti englantilaisia sanomalehtiä mukailevaa ja Britannian hallintoa myötäilevää. Kahlatessani läpi suomalaista lehdistöä en havainnut lehtikohtaisia, poliittisesti latautuneita mielipide-eroja, joissa jokin lehti olisi uutisoinut Mountbattenin salamurhasta tai Pohjois-Irlannin konfliktista puolueellisesti. Joskin on syytä mainita, että lehdet poikkeuksetta esittivät salamurhan terroritekona.

3.2 Mountbattenin hautajaiset

Mountbattenin hautajaiset oli maailmanlaajuinen tapahtuma, johon ottivat osaa valtiopäämiehet ympäri maailman. Hautajaisissa oli kuninkaallisia 14 eri kuningashuoneesta ja eniten kuninkaallisia paikalla sitten kuningas Yrjö VI:n hautajaisten 1952.⁵¹ Hautajaisten mediahuomio oli valtava. *Ilta-Sanomat* uutisoi syyskuun viidentenä päivänä 1979 otsikolla ”Lordi Mountbatten kruunun palvelija”. uutisessa mainitaan Mountbattenin kuolleen pommi-iskuun, mutta muuten uutinen käy läpi Mountbattenin elämää ja ansioita kuvaillen sotilauraansa ”vertaansa vailla olevaksi” sekä miestä itseään oman sukupolvensa esimerkillisimmäksi britiksi. Uutisessa mainitaan hänen tittelinsä upseerina ja varakuninkaana. Hänen kerrottiin olevan ”Churchillin suosikki” sekä niittäen mainetta myös ”pooloa pelanneena playboyna”. En voi olla ajattelematta Ian Flemingin luomaa hahmoa James Bondia, kun luen tätä imartelevaa artikkelia. On huomioitava, että jutun loppuun on merkitty London News Service, joten on turvallista päätellä tämän ylistysuutisen olleen englantilainen mielipide. Tämän lisäksi uutinen on hautajaisia edeltävältä päivältä, sillä viralliset hautajaiset Lontoossa järjestettiin 05.09.1979. Uutinen ei olisi voinut ehtiä saman päivän aikana lehteen, joten varsinaiset hautajaisuutiset ilmestyivät seuraavana päivänä 06.09.1979. Uutisointi koski nimenomaan lordi Mountbattenia eikä Pohjois-Irlannin konfliktia tai IRA:ta. Tämä on voinut myös olla tietoinen päätös, jotta IRA ei saisi huomiota suurmiehen hautajaisten yhteydessä.

Helsingin Sanomien hautajaisuutinen on aukeaman kokoinen. Otsikkona ”Lordi Mountbattenin viimeinen matka” ja kuva arkkua saattavista kuninkaallisen laivaston sotilaista uhkuu arvovaltaa. Jussi Vuotilan kirjoittamassa uutisessa on keskiössä arkussa makaava herra eikä

---

⁵¹ Jussi Vuotila, ”Lordi Mountbattenin viimeinen matka”, *Helsingin Sanomat* 06.09.1979.

lyhyttä sivumainintaa lukuunottamatta oikeastaan mitään arkussa makaamiseen johtaneista tapahtumista. On selvää, että maineikasta ja ansioitunutta kuninkaallista tahdottiin muistaa nimenomaan hänen saavutustensa kautta, ei kuolemaan johtaneen iskun. Uutisessa kerrotaan hautajaisten turvajärjestelyistä ja painotetaan poliisien ympärivuorokautista työntekoa seremonian turvaamiseksi. Uutisen mukaan 5000 poliisia, eli noin viidennes Lontoon poliisivoimista oli asetettu turvaamaan hautajaisia, minkä lisäksi Westminster Abbeyn katolle oli asetettu tarkka-ampujia⁵². Britannian pääministerin Margaret Thatcherin lisäksi hautajaisiin otti osaa neljä Britannian entistä pääministeriä sekä Irlannin pääministeri Jack Lynch. Hautajaiset televisioitiin suorana lähetyksenä Ranskaan, Belgiaan, Hollantiin, Yhdysvaltoihin, Australiaan, Kanadaan, Etelä-Afrikkaan, Bermudalle, Uuteen-Seelantiin ja Länsi-Saksaan⁵³. *Ilta-Sanomien* hautajaispäivän uutinen oli puolikkaan sivun kokoinen ja vailla kuvia. Uutisessa kirjoitettiin *Helsingin Sanomia* enemmän seremonian turvajärjestelyistä ja tuotiin esiin IRA:n julkilausuma, jossa järjestö kertoi kohdistavansa tulevia iskuja ”arvovaltaisiin” kohteisiin. Tämän esimerkin kautta on selvimmin nähtävissä *Ilta-Sanomien* tabloidimaisuus ja sensaationhakuisuus verraten *Helsingin Sanomien* uutisointiin.

Helsingin Sanomat antoi arvostusta Mountbattenille uutisoiden siitä hyvin samansuuntaisesti kuin englantilaismedia. Korostaen Mountbattenin henkilökohtaisia ansioita ja saavutuksia sekä urotekoja Britannian kaukoidän ulkopoliitikassa. Hautajaissaattueessa uutisoitiin olleen sotilaita myös Intiasta ja Burmasta⁵⁴, mikä osaltaan alleviivaa narratiivia Mountbattenista reiluna ja hyväntahtoisena kolonialistisen vallan edustajana. *Ilta-Sanomat* paitsi kirjoitti lyhyemmän uutisen, toi lyhyessä uutisessa esille IRA:n tulevien iskujen mahdollisuuden sekä hautajaisten vankat turvajärjestelyt. Keskeisin ero uutisten sävyssä on havainnointini perusteella se, että *Helsingin Sanomat* keskittyvät Mountbatteniin ja *Ilta-Sanomat* sen lisäksi meneillään oleviin turvallisuusuhkiin ja niiden mahdollisuuksiin. Iltapäivälehdille tyypillinen liioittelu on tässä yhteydessä toistaiseksi selvimmin esillä.

Helsingin Sanomat sekä *Ilta-Sanomat* uutisoivat attentaatin jälkeisenä päivänä, mutta sitä seuranneen viikon aikana oli *Helsingin Sanomat* selkeästi äännekkäämpi aiheesta. *Ilta-Sanomat* ei uutisoinut aiheesta kuin parilla uutisella poislukien Mountbattenin hautajaisista uutisointi, mikä oli itsessään kansainvälisesti merkittävä tapahtuma. Eroavaisuuksia uutisoinnin tyyllisäkin on havaittavissa. *Helsingin-Sanomien* kirjeenvaihtaja Erkki Arni uutisoi Lontoosta käsin,

⁵² Jussi Vuotila, ”Lordi Mountbattenin viimeinen matka”, *Helsingin Sanomat* 06.09.1979.

⁵³ Olli Virtanen, ”Viimeinen sankari juhlallisesti hautaan”, *Ilta-Sanomat* 06.09.1979.

⁵⁴ Jussi Vuotila, ”Lordi Mountbattenin viimeinen matka”, *Helsingin Sanomat* 06.09.1979.

joten englantilaisen mielipiteen suodattuminen *Helsingin Sanomien* juttuihin on nähtävissä. Uutisissa IRA:n toimijoiden kutsuminen terroristeiksi on yksi havainnostani. *Iltä-Sanomien* uutinen Mountbattenin kuolemaa seuranneena päivänä tituleeraa IRA:n toimijat sisseiksi.

3.3 Sissi vai terroristi

Monille lienee tuttu fraasi ”Toisen terroristi on toisen vapaustaistelija”, mikä voikin kómpe- lösti paikkansa pitää. Fraasi kuitenkin alleviivaa sitä, miten moni ei ymmärrä näillä asioilla olevan eroa. Sissi (Insurgent), Terroristi, ja vapaustaistelija (Freedom Fighter) menevät usein keskustelussa sekaisin ja termejä voidaan, varsinkin poliittisessa keskustelussa, käyttää aseina tai oman poliittisen kannan alleviivaamisena. Terroristit harvemmin kutsuvat itseään terroris- teiksi vaan suosivat termejä kuten ”vapaustaistelija” tai ”sotilas”. Terrorismi on pikemminkin taktiikka, jota sissijärjestöt käyttävät osana toimiaan saavuttaakseen itselleen asetetut, laajem- mat tavoitteensa.⁵⁵ Näin ollen esimerkiksi järjestöt kuten Hizbollah, Tamilin tiikerit, Väliai- kainen IRA (PIRA) sekä Kolumbian vallankumouksellinen armeija (FARC) tulisi luokitella terrorismia taktiikkanaan käyttäviksi sissijärjestöiksi tai -organisaatioiksi eikä tyypillisiksi ter- roristijärjestöiksi.⁵⁶

IRA koki pyrkimystensä olevan kansainvälisoikeudellisesti täysin perusteltuja. Kiistakapu- laksi IRA:n ja Britannian hallinnon välille muodostui se, miten IRA tulisi määritellä. Britit ei- vät tietenkään voineet oikeuttaa IRA:n olemassaoloa kutsumalla heitä muuksi kuin terroris- teiksi, koska näin ollen he olisivat vahvistaneet IRA:n väitteet. Keskeistä olikin se, miten me- dia ja uutislehdet tilanteen näkivät. Turo Uskali sivuaa kirjassaan Ulkomaanuutisten uusi maailma toista Euroopassa tapahtunutta etnonationalistista konfliktia, Bosnian sotaa.⁵⁷ Ulko- maanuutisointia ja kriisiviestintää koskevassa kirjassaan Uskali kertoo NATO-maiden seuran- neen konfliktia aluksi melko tyynesti. Tämä tyyni asennoituminen muuttui nopeasti NATO:n ja Yhdysvaltojen väliintuloksi, kun Bosnian hallitus onnistui vakuuttamaan yhdysvaltalaisen PR-toimiston avulla, että konfliktissa oli kyse serbien ”etnisistä puhdistuksista”. Edellä mai- nittua termiä oli viimeksi käytetty toisen maailmansodan aikana ja vasta NATO:n serbikohtei- siin kohdistuneiden pommitusten myötä diplomaattista edistystä saatiin aikaan.⁵⁸ Narratiivi tuli siis todellakin saada tukemaan omaa puolta ja esittämään oma kamppailu oikeutetulta.

---

⁵⁵ Duyvesteyn & Heuser 2025, 435-456.

⁵⁶ Duyvesteyn & Heuser 2025, 435-456.

⁵⁷ 1992–1996 aikana, Jugoslavian hajoamisen seurauksena käyty sota.

⁵⁸ Uskali 2007, 186.

Ilta-Sanomien Jaakko Tahkolahti kirjoitti tästä nimenomaisesta aiheesta, joten suomalaisessa lehdistössä pohdintaa asian tiimoilta siis käytiin:

Muut lähetykset ovat tulleet perille, sillä tammikuun lopulla naamioidut provot esittelivät uusia konekivääreitään avoimesti Londonderryssä järjestetyn mielenosoitusmarssin yhteydessä.

Tällaisten propagandatoimien tarkoituksena on saada tasavaltalaisarmeijalle Yhdistyneissä kansakunnissa "laillisen vapautusarmeijan" asema. Geneven sopimusta, joka koskee sodan lakeja, muutettiin viime kesäkuussa. Sopimuksen kappaleita ja sissisotaa käsittelevässä osassa tunnustetaan nyt, että sissit ovat laillisia taistelujoukkoja, jotka voivat saada virallisen sotavankiaseman. Edellytyksenä tälle on, että sissit ovat julkisesti kantaneet asetta, vaikkapa vain siviilivaatteissa ennen ja jälkeen hyökkäyksen. Sissi voi säännösten mukaan käydä päivisin siviilityössä ja muuttua yöllä asemieheksi. Pidätetyt terroristit muuttuvat sotavangeiksi kuitenkin vasta, kun YK on hyväksynyt heidän ajamansa asian laillisuuden. Englanti ei ole toistaiseksi vahvistanut uudistettua sopimusta, mutta provoja tukevat lakimiehet katsovat, että asiaa kannattaa ajaa.⁵⁹

Ilta-Sanomien uutisissa puhuttiin tässä kohtaa yllättävän paljolti "sisseistä", kun *Helsingin Sanomat* käyttävät termiä "terroristi" jo heti otsikossaan. Ensimmäisten attentaattia koskevien uutisten julkaisupäivää seuranneena päivänä elokuun 29. 1979 uutisoitiin *Helsingin Sanomissa* otsikolla "Terrorin harha".⁶⁰ Uutisessa viitataan IRA:n toimijoihin toistuvasti terroristeina ja ihmetellään, kuinka IRA saattoi kuvitella Mountbattenin murhan edistävän Irlannin yhdistymistä tai Ulsterin katolilaisten asiaa. *Ilta-Sanomissa* ei attentaatista tai konfliktista uutisoitu kyseisenä päivänä. Elokuun 30. 1979 uutisoi *Helsingin Sanomat* Thatcherin vierailusta Pohjois-Irlantiin.⁶¹ Pääministeri matkusti Pohjois-Irlantiin osoittaakseen tilanteen olevan hallinnassa ja rohkaistakseen sotaväkeä. Uutisessa kerrottiin pääministerin vierailleen sairaalassa tavatakseen haavoittuneita sotilaita. Thatcher vieraili myös Pohjois-Irlannin "Kapinallisimmalla alueella", Crossmaglenin kaupungissa aivan Irlannin tasavallan tuntumassa. Uutisessa kerrotaan myös Englannin paheksuvan sitä, että IRA:n toimijat voivat iskunsa jälkeen kadota tasavallan puolelle rajaa, jossa brittiläisillä sotilailla tai Pohjois-Irlannin poliisivoimilla ei ole toimivaltaa. *Ilta-Sanomissa* ei uutisoitu 30.08.1979 tapahtuneesta. Elokuun 31. 1979 uutisoitiin *Helsingin Sanomissa* kahden IRA:n jäsenen saaneen syytteet Mountbattenin murhasta. Poliisiin kerrotaan pidättäneen "terroristit" pari tuntia ennen iskua 130 kilometriä tapahtumapaikalta ja miehistä löytyneen jälkiä nitroglyseriinistä.⁶² Tässä vaiheessa miehiä syytettiin

⁵⁹ Jaakko Tahkolahti, "IRA iskee jälleen", *Ilta-Sanomat* 18.02.1978.

⁶⁰ "Terrorin harha", *Helsingin Sanomat* 29.08.1979.

⁶¹ Erkki Arni, "Thatcher vieraili yllättäen Ulsterissa", *Helsingin Sanomat* 30.08.1979.

⁶² "Kaksi IRA:n jäsentä syytteessä", *Helsingin Sanomat* 31.08.1979.

vasta kuulumisesta IRA:han, mutta heitä odottavan mahdollinen hirttotuomio, mikäli heidät todettaisiin syyllisiksi Mountbattenin murhaan. Uutisessa miehiä kuvataan terroristeiksi ja heidän kerrottiin olleen pari päivää aikaisemmin syytettynä Dublinin ”terrorismin vastaisessa tuomioistuimessa”. *Ilta-Sanomissa* ei uutisoitu elokuun 31. 1979 aiheesta.

4. Yhteenveto

Tutkielmassani analysoin suomalaisen päivälehdistön kautta lordi Louis Mountbattenin salamurhan myötä tarjoilua kuvaa Pohjois-Irlannin konfliktista ja Irlannin tasavaltalaisarmeijasta. Analysoin konfliktin kehystämistä *Ilta-Sanomissa* ja *Helsingin Sanomissa*. Attentaattia edeltävää uutisointia läpi käydessäni kävi ilmi, miten hankalaa konfliktia oli määritellä suomalais-yleisölle. Uskonnon ja politiikan sekoittaminen toisiinsa näin suuresti ei ollut suomalaisille tai oikeastaan eurooppalaisille ylipäättään enää kyseisen vuosisadan asiaa, joten vastakkainasettelu katolilaisten ja protestanttien välillä on saattanut tuntua jopa oudolta. Pesun pro gradu -tutkielmassa todettiin, että konfliktissa oli Irlannille tyypillinen sekoitus nationalismia, sosialismia, väkivaltaa ja politiikkaa, joka ei istunut yleiseurooppalaiseen tai akateemiseen käsitykseen niin vasemmistosta kuin myöskään oikeistosta. Nostan vielä tähän liittyen esiin *Suomen Sosialidemokraatin* kirjeenvaihtajan Eeva Lennonin tekstin, jossa hän kirjoitti ”tavallisen suomalaisen kadunmiehen” todennäköisen suhtautumisen Pohjois-Irlannin konfliktiin olevan uskonnollista sektarianismia oudoksuva ja sitä myöten konfliktista etäänäytynyt.

Lehdissä olevan uutisoinnin perusteella on nähdäkseni selvää, että useat Pohjois-Irlannin konfliktia koskevat uutiset olivat kansainvälisten tietotoimistojen raporteista koostettuja, jolloin termejä ”sissi” ja ”terroristi” käytettiin enemmänkin tilanteesta riippuen eikä minkään selkeän yhtenäisen linjan mukaisesti. Sama havainto koskee muita maailmalla tapahtuvia konflikteja koskevaa uutisointia. Termien ”sissi” ja ”terroristi” käyttö näyttää myös vaihdelleen sen mukaan kuka iskuista kärsi. IRA:n toimijoiden kuollessa englantilaisten sotilaiden luoteihin, luokiteltiin heidät miltei poikkeuksetta sisseiksi, kun taas IRA:n toimijoiden aiheuttaessa kuolemia kuvailtiin heitä terroristeiksi.

Lordi Louis Mountbattenin salamurhan uutisointi sen sijaan oli selkeästi konfliktin osapuolia määrittelevämpää eikä IRA:ta säästetty lainkaan. Kyseessä oli kansainvälinen jymyuutinen ja eurooppalaisen suurmiehen kuolema. Tutkimistani päivälehdistä etenkin *Helsingin Sanomissa* heijastuu Britanniaa myötäilevä yleiseurooppalainen suhtautuminen IRA:n toimiin ja koko järjestön strategiaakin kyseenalaistettiin. *Ilta-Sanomien* sen sijaan uutisoi sensaationhakuisemmin eikä ottanut tätä monin aukeamin Mountbattenia mairittelevaa linjaa omakseen.

Lähdeluettelo

Sanomalehdet

Ilta-Sanomat 28.08.1979 – 28.09.1979.

Helsingin Sanomat 28.08.1979 – 28.09.1979.

Uusi Suomi 28.08.1979 – 28.09.1979.

Tutkimuskirjallisuus

Boberg, Henrik: Mustaa valkoisella – näkökulma sanomalehtiin historiallisena lähteenä.

Lähde: Historiatieteellinen Aikakauskirja 1/2004.

The Cambridge History of Strategy. Volume 2: From the Napoleonic Wars to the Present. Ed. by Isabelle Duyvesteyn & Beatrice Heuser. Cambridge University Press, Cambridge 2025.

English, Richard: *Armed Struggle: The History of the IRA.* Macmillan, London 2003.

English, Richard: *Does Terrorism Work?* Oxford University Press, Oxford 2016.

Karvonen, Erkki: Tulkintakehys (frame) ja kehystäminen. *Tiedotustutkimus* (23) 2/2000, 78–84.

Leahy, Thomas: *The Intelligence War Against the IRA.* Cambridge University Press, Cambridge 2020.

Pesu, Jukka: *Uskonnollista fanatismia, luokkasotaa vai vapaustaistelua: Pohjois-Irlannin konfliktin kuva Suomen johtavassa vasemmisto -ja oikeistolehdistössä vuosina 1969 – 1973.* Poliittisen historian pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto 2013.

Uskali, Turo: *Ulkomaanuutisten uusi aika.* Vastapaino, Tampere 2007.

Uutisia yli rajojen: Ulkomaanuutisten maisema Suomessa. Toim. Ullamaija Kivikuru & Jukka Pietiläinen. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, 1998.

Väliverronen, Esa: *Ympäristöuhkan anatomia: Tiede, mediat ja metsän sairaskertomus.* Vastapaino, Jyväskylä 1996.

Kirjallisuus

Arni, Erkki: *Lontoolainen: Muistoja, elämyksiä, mietteitä.* WSOY, Helsinki 1991.

Radden Keefe, Patrick: *Say Nothing: A true story of Murder and Memory in Northern Ireland.* Collins, Lontoo 2018.

Verkkoaineistot

www.britannica.com/topic/Irish-Republican-Army [haettu 20.1.2026]

Irlannin kansallisarkisto, https://cain.ulster.ac.uk/nai/1984/nai_DFA-2014-32-1900_1984-06-28.pdf [haettu 18.3.2026]